

УДК 341.171.

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.38>

СИНХРОНІЗАЦІЯ САНКЦІЙ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бакланова К.В.,*студентка 3 курсу факультету юстиції,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого***Миронов О.Д.,***студент 3 курсу факультету юстиції,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого***Яковюк І.В.,***доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права Європейського Союзу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
ORCID: 0000-0002-8070-1645*

Бакланова К.В., Миронов О.Д., Яковюк І.В. Синхронізація санкцій України та Європейського Союзу.

У статті здійснено комплексне дослідження процесу синхронізації санкційної політики України з правовими механізмами Європейського Союзу. В умовах збройної агресії Російської Федерації та стратегічного курсу України на євроінтеграцію проблема гармонізації обмежувальних заходів із санкційним режимом ЄС набуває особливої актуальності. Автори аналізують правове підґрунтя взаємодії України з ЄС у сфері зовнішньої політики та безпеки, зокрема положення Угоди про асоціацію, що визначають засади координації санкційних підходів. Розглянуто ключові етапи адаптації українського санкційного законодавства, зокрема Закон України «Про санкції», практику ухвалення рішень Радою національної безпеки і оборони України та участь у формуванні санкційних списків, узгоджених з європейськими аналогами.

У центрі уваги – приклади ефективної синхронізації українських обмежувальних заходів із санкціями ЄС, зокрема щодо осіб, що пропагують агресивну політику РФ. Водночас підкреслено, що Україна зберігає автономність у прийнятті рішень, проводячи власну оцінку доцільності санкцій. Окрему увагу приділено перспективам удосконалення правового механізму впровадження санкцій, зокрема пропозиції щодо прийняття спеціального закону, який дозволив би імплементувати санкції ЄС у спрощеному порядку за умови відповідності національним інтересам та правовим стандартам.

Стаття висвітлює сучасні тенденції розвитку санкційного законодавства України, зокрема запровадження кримінальної відповідальності за умисне обходження санкцій, ухвалення змін до законодавства щодо боротьби з реекспортом заборонених товарів та інтеграцію у європейську архітектуру санкційного контролю. Аналізується також вплив останніх ініціатив ЄС, зокрема інструменту протидії обходу санкцій, на формування відповідної політики в Україні. Підкреслюється важливість зміцнення співпраці в рамках Спільних безпекових зобов'язань Україна – ЄС та перспективи участі України у процесах санкційного нормотворення на рівні Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.

У результаті дослідження автори доходять висновку, що ефективна синхронізація санкційної політики з Європейським Союзом є не лише засобом посилення національної безпеки, але й важливим елементом правової інтеграції України до ЄС. Актуальні законодавчі ініціативи, підкріплені політичною волею та міжнародною координацією, формують підґрунтя для розвитку цілісної та ефективної санкційної політики, здатної відповідати викликам сучасної геополітичної ситуації та сприяти зміцненню позицій України як повноправного учасника європейської безпекової системи.

Ключові слова: санкції, національна безпека, євроінтеграція, правова гармонізація, обмежувальні заходи.

Baklanova K.V., Myronov O.D., Yakoviyk I.V. Synchronization of sanctions between Ukraine and the European Union.

The article presents a comprehensive study of the process of synchronizing Ukraine's sanctions policy with the European Union's legal mechanisms. In the context of the Russian Federation's armed aggression and Ukraine's strategic course toward European integration, the issue of harmonizing restrictive measures with the EU sanctions regime has gained particular relevance. The authors analyze

the legal basis for Ukraine's cooperation with the EU in the field of foreign and security policy, particularly the provisions of the Association Agreement that establish the framework for coordinating sanction approaches. The article examines key stages in the adaptation of Ukrainian sanctions legislation, particularly the Law of Ukraine "On Sanctions," the decision-making practices of the National Security and Defense Council of Ukraine, and Ukraine's involvement in the development of sanctions lists aligned with European counterparts.

The focus is on examples of effective synchronization of Ukrainian restrictive measures with EU sanctions, especially with respect to individuals promoting the Russian Federation's aggressive policies. At the same time, the article highlights that Ukraine retains autonomy in decision-making by conducting its own assessment of the appropriateness of sanctions. Special attention is given to prospects for improving the legal mechanism for sanctions implementation, including proposals for the adoption of a special law that would enable the simplified transposition of EU sanctions, provided they comply with national interests and legal standards.

The article outlines current trends in the development of Ukraine's sanctions legislation, including the introduction of criminal liability for the deliberate circumvention of sanctions, legislative amendments to combat the re-export of prohibited goods, and Ukraine's integration into the European sanctions control framework. It also analyzes the impact of recent EU initiatives—particularly the anti-circumvention instrument—on shaping Ukraine's corresponding policy. The importance of strengthening cooperation within the framework of the Ukraine–EU Joint Security Commitments and Ukraine's potential participation in the EU's Common Foreign and Security Policy sanctions-making process is emphasized.

As a result of the study, the authors conclude that effective synchronization of sanctions policy with the European Union is not only a means of strengthening national security, but also an important element of Ukraine's legal integration into the EU. Current legislative initiatives, backed by political will and international coordination, are forming the basis for a coherent and effective sanctions policy capable of addressing the challenges of today's geopolitical landscape and reinforcing Ukraine's position as a full-fledged participant in the European security system.

Key words: sanctions, national security, European integration, legal harmonisation, restrictive measures.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку санкційної політики України супроводжується нагальною потребою у її гармонізації із санкційною практикою Європейського Союзу. В умовах збройної агресії проти України та стратегічного курсу на інтеграцію до європейського простору стає критично важливим забезпечення дієвого механізму синхронізації санкційних режимів. Наявні розбіжності у процедурах запровадження, контролю та імплементації обмежувальних заходів можуть знижувати ефективність загального санкційного тиску та створювати ризики для національної безпеки. Недостатня уніфікація процедур також ускладнює міжнародну співпрацю та створює передумови для обходу санкцій.

Мета дослідження: аналіз теоретико-правових засад синхронізації санкційної політики України з правовими механізмами Європейського Союзу, визначення ключових проблем та перспектив гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері обмежувальних заходів.

Стан опрацювання проблематики. Питання правового регулювання санкційної політики України перебувають у центрі уваги сучасної юридичної науки. Зокрема, аспекти правового закріплення та реалізації обмежувальних заходів досліджувалися такими вченими, як К. Фліссак, А. Гнітій, В. Панченко, водночас сучасні дослідження здебільшого зосереджені на окремих аспектах застосування санкцій, що зумовлює потребу у комплексному аналізі процесів синхронізації санкційних підходів України з ЄС та визначенні шляхів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія України та Європейського Союзу(ЄС) у сфері санкцій має міцне юридичне підґрунтя, яке закладене в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода), підписаній 27 червня 2014 року [1]. Однією з ключових норм цієї Угоди є стаття 7, яка передбачає, що Україна поступово зближатиме свою зовнішню та безпекову політику з політикою ЄС, зокрема шляхом координації позицій у міжнародних організаціях та підтримки відповідних рішень. Це положення створило правову основу для того, щоб Україна узгоджувала свої дії з санкційною політикою ЄС, спрямованою на підтримання міжнародного миру та безпеки. З моменту підписання Угоди Україна почала систематично узгоджувати свої рішення із санкційною політикою ЄС, що стало особливо помітним після початку збройної агресії Російської Федерації у 2014 році. Зокрема, Україна приєднувалася до обмежувальних заходів ЄС, спрямованих проти держав, організацій та фізичних осіб, які порушували міжнародне право. Із початком вже повномасштабної війни у 2022 році синхронізація санкцій між Україною та ЄС стала ще тіснішою. Україна не лише підтримує всі

санкційні пакети ЄС проти Росії, але й активно бере участь у їх розробці, адаптуючи національну практику до стандартів ЄС та вносячи пропозиції щодо посилення санкційного тиску. Крім того, для ефективної координації санкційної політики було створено реєстри підсанкційних осіб, зокрема, через Державний реєстр санкцій [2].

Водночас ефективна реалізація санкційної політики потребує не лише зовнішнього узгодження із Європейським Союзом, а й належного внутрішнього механізму впровадження обмежувальних заходів на національному рівні. Хоча Україна не є членом ЄС, вона активно адаптує санкційні режими ЄС через власні механізми, зокрема рішення Ради національної безпеки і оборони (РНБО). Це дозволяє швидко реагувати на загрози та підтримувати єдність позицій з ЄС. Україна має власну законодавчу базу для застосування санкцій, яка визначена Законом України «Про санкції» від 14 серпня 2014 року № 1644-VII [3]. Відповідно до статті 3 цього закону, підставами для запровадження санкцій в Україні є, зокрема: дії іноземних держав, юридичних або фізичних осіб, які створюють реальні або потенційні загрози національним інтересам і безпеці України; резолюції Генеральної Асамблеї або Ради Безпеки ООН; рішення та регламенти Ради Європейського Союзу. Таким чином, українське законодавство прямо передбачає можливість впровадження санкцій на основі рішень Європейського Союзу, що створює юридичний механізм для синхронізації санкційної політики. Процедура впровадження санкцій в Україні включає кілька етапів. Спочатку РНБО ухвалює рішення про застосування санкцій, далі Президент України вводить це рішення в дію своїм указом, а вже потім Указ офіційно публікується та набирає чинності.

Одним з прикладів синхронізації українських санкцій із санкціями ЄС є Указ Президента України від 6 січня 2023 року № 4/2023 [4]. У цьому указі, серед інших, фігурує, наприклад, Олександр Дугін, у пункті 21, та Олександр Расторгуєв, у пункті 80 [5], – популяризатори агресивної державної ідеології Росії, які підтримували агресію Росії проти України. А ще раніше, 6 жовтня 2022 року, Рада ЄС ухвалила черговий пакет санкцій проти Росії, до якого, зокрема, було включено О. Дугіна та О. Расторгуєва [6]. Отже, Україна уважно відстежує санкційні рішення ЄС і, за наявності підстав, ухвалює свої національні санкції проти тих самих осіб, застосовуючи власну внутрішню процедуру. Однак важливо підкреслити, що Україна не «копіює» санкції механічно, а проводить власний аналіз доцільності запровадження обмежень, враховуючи національні інтереси, безпекову ситуацію і власну доказову базу. Найвний підхід, по-перше, дозволяє зберігати суверенітет санкційної політики, навіть за умов тісної координації з європейськими партнерами, по-друге, діяти оперативно щодо осіб і організацій, які загрожують національній безпеці України, навіть якщо вони ще не потрапили під санкції ЄС.

Варто задуматись, чи потрібен Україні спеціальний закон, який дозволить значно спростити процес визнання санкцій ЄС? Ідея полягає не в тому, щоб відмовитись від власної правової оцінки, а в тому, щоб створити передбачену законом процедуру, яка дозволяла б оперативно імплементувати санкції, якщо вони відповідають інтересам України. Наприклад, закон міг би передбачити, що за певних умов – якщо особа вже включена до санкційного списку ЄС чи ООН, і якщо РНБО погоджується із підставами їх застосувань, то впровадження санкцій в Україні відбувалося б у прискореному порядку та без потреби в розширеному зборі доказової бази. Однак навіть за такого спрощеного механізму обов'язковим має залишатися кілька ключових обмежень. Потрібно гарантувати, що застосування санкцій відповідатиме стандартам захисту прав людини, закріпленим у Конституції України [7] та міжнародних договорах, учасницею яких є Україна (стаття 9). Це важливо для того, щоб уникнути можливих судових позовів як на національному рівні, так і в Європейському суді з прав людини. І варто передбачити можливість індивідуальної перевірки особи чи компанії, щодо якої застосовуються санкції, з урахуванням українських національних інтересів. Адже навіть серед санкційних списків ЄС можуть траплятися випадки, коли обставини справи потребують додаткової оцінки в українському контексті. Таким чином, запровадження спеціального закону про автоматичне або напівавтоматичне визнання санкцій ЄС виглядає доцільним кроком для України. Він дозволив би поєднати принцип поваги до національного суверенітету із прагненням підтримувати ефективну й узгоджену санкційну політику на міжнародному рівні. Однак реалізація цієї ідеї потребує ретельного балансування між швидкістю процедур і дотриманням стандартів права.

ЄС постійно вдосконалює свій підхід до боротьби з обходом обмежувальних заходів. Зокрема, в рамках 11-го пакета санкцій, ухваленого у червні 2023 року, Європейський Союз запровадив новий інструмент, який дозволяє накладати обмеження на компанії та держави, які сприяють обходу санкцій через юрисдикції третіх країн [8]. Цей механізм отримав назву «інструмент проти обходу» (anti-circumvention tool). Він дозволяє Раді ЄС вносити до санкційних списків не лише фізичних і юридичних осіб, безпосередньо пов'язаних із Росією, але й тих, хто допомагає їй ухилятися від санкцій шляхом реекспорту товарів або послуг, заборонених для ввезення. Особливо це стосується чутливих товарів подвійного призначення та високотехнологічної продукції

[9]. Важливо, що Україна активно інтегрується у нову архітектуру санкційного контролю ЄС. Зокрема, українська влада не лише синхронізує власні санкційні списки з європейськими, а й працює над запобіганням обходу санкцій через треті країни. Про продовження санкційного тиску на Росію та активізацію спільних зусиль у цьому напрямі прямо заявляла віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина під час переговорів із європейськими партнерами у червні 2023 року [10]. Український підхід до боротьби з обходом санкцій також посилюється на законодавчому рівні. У серпні 2023 року Верховна Рада ухвалила зміни до Закону України «Про санкції» [3], які дозволяють застосовувати обмеження не тільки щодо осіб, безпосередньо причетних до агресії проти України, а й тих, хто сприяє уникненню санкцій шляхом реекспорту товарів, надання послуг або технологій, що підпадають під санкційні режими. Таким чином, спільна боротьба зі обхід санкцій стала важливим елементом стратегічного партнерства між Україною та ЄС. Вона демонструє, що санкційна політика – це не лише питання списків і заборон, але й питання складної технічної роботи, міжнародної координації та спільної політичної волі зупинити агресора.

Варто зазначити про підписання між Україною та Європейським Союзом Спільних безпекових зобов'язань [11], що стало важливим кроком на шляху ще глибшої інтеграції України до європейської архітектури безпеки. Документ був офіційно укладений 27 червня 2024 року під час візиту Президента України до Брюсселя. У пункті 6 Спільних безпекових зобов'язаннях передбачено декілька ключових напрямів співпраці, серед яких особливу увагу приділено продовженню тиску на Росію через політику санкцій. Сторони погодилися не лише підтримувати вже існуючі обмеження, але й координувати дії щодо запровадження нових заходів у відповідь на будь-які подальші агресивні дії Російської Федерації. Важливим є також згадка про спільну протидію за обхід санкцій. Україна та ЄС зобов'язалися зміцнити обмін інформацією щодо спроб уникнення обмежень, що є новим етапом в поглибленні санкційної політики і підвищенні її ефективності.

На сучасному етапі розвитку Україна активно працює над гармонізацією власної санкційної політики із законодавством та практикою Європейського Союзу. Це прагнення є стратегічним кроком у напрямку повноцінного членства в ЄС, оскільки адаптація у сфері санкцій є невід'ємною частиною виконання Копенгагенських критеріїв [12] та Угоди про асоціацію [1]. Гармонізація означає не лише приведення національного законодавства у відповідність до стандартів ЄС, а й інтеграцію України у процеси розробки та реалізації санкційної політики. Це передбачає не тільки запровадження аналогічних обмежувальних заходів проти третіх країн та фізичних чи юридичних осіб, а й активну участь у формуванні нових санкційних режимів, обміні інформацією щодо їх ефективності та запобіганні їх обходу.

Реальні кроки у цьому напрямі вже здійснюються. Одним із яскравих прикладів є подання Президентом України до Верховної Ради законопроекту №12406, який передбачає кримінальну відповідальність за обхід санкцій [13]. Проектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 114-3, що передбачає відповідальність за: порушення обмежувального заходу (санкцій), умисний обхід санкцій. Злочини за цією статтею визнаються тяжкими. Передбачено як штрафи (від 425 тис. грн до понад 2 млн грн), так і позбавлення волі на строк від 2 до 10 років залежно від обставин злочину. Також передбачено наступне: застосування спеціальної конфіскації майна; притягнення до відповідальності юридичних осіб; міжнародне співробітництво державних органів України у сфері санкційної політики. Особливої уваги заслуговує те, що строки давності за цими злочинами не застосовуються, а в окремих випадках допускається звільнення від відповідальності за умови безоплатної передачі активів на користь держави [14].

Висновки. У ході проведеного дослідження встановлено, що правова основа взаємодії України з Європейським Союзом у сфері санкційної політики сформована на базі Угоди про асоціацію та подальших двосторонніх зобов'язань у сфері безпеки. Така взаємодія має як політичну, так і чітко окреслену правову природу, що відкриває простір для формалізованої гармонізації санкційних режимів.

Сучасна практика синхронізації санкцій свідчить про значний прогрес у зближенні підходів, зокрема шляхом приєднання України до санкційних списків ЄС, впровадження сумісних правових процедур, створення національного санкційного реєстру та запровадження відповідних змін до Закону України «Про санкції». Проте, незважаючи на досягнення, залишається низка концептуальних та практичних викликів.

По-перше, встановлено, що відсутність спеціального законодавчого механізму автоматизованого чи напівавтоматизованого визнання санкцій ЄС уповільнює процес їх імплементації в українську правову систему. По-друге, збереження високих стандартів захисту прав людини при впровадженні санкцій потребує подальшого законодавчого балансування між швидкістю реагування та забезпеченням правової визначеності та прозорості процедур.

Окрему увагу привертає зростаюча роль України у протидії обходу санкцій. Зміни до національного законодавства, а також ініціативи щодо криміналізації порушення санкційного режиму (зокрема, законопроект № 12406) свідчать про посилення зусиль у напрямку внутрішньої імплементації санкційного контролю відповідно до європейських стандартів.

Отже, ефективна синхронізація санкційної політики України з правовими механізмами Європейського Союзу є ключовим інструментом не лише зміцнення національної безпеки, але й поступової правової інтеграції України до правового простору ЄС. Подальше вдосконалення нормативно-правової бази у сфері санкцій, зокрема шляхом розробки спеціального закону про імплементацію зовнішніх санкцій, становить перспективний напрям розвитку законодавства та міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: підписана 27 червня 2014 р. № 984_011 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 28.04.2025).
2. Державний реєстр санкцій. URL: <https://drs.nsd.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2025).
3. Про Санкції: Закон України від 14 серпня 2014 р. № 1644-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 січня 2023 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»: Указ Президента України від 6 січня 2023 р. № 4/2023. / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/42023-45517> (дата звернення: 28.04.2025).
5. Додаток до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 січня 2023 року «Про застосування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : введено в дію Указом Президента України від 7 січня 2023 р. № 4/2023 / Президент України. URL: [https://www.president.gov.ua/storage/j-files storage/01/16/93/5b7b45965d030a5bf98f58b6dcacf92_1673102771.doc](https://www.president.gov.ua/storage/j-files%20storage/01/16/93/5b7b45965d030a5bf98f58b6dcacf92_1673102771.doc) дата звернення: 28.04.2025).
6. EU adopts restrictive measures against an additional 30 individuals and 7 entities. *Council of the European Union*. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/59438/eu-adopts-restrictive-measures-against-an-additional-30-individuals-and-7-entitiess_ru.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
8. Russia's war of aggression against Ukraine: EU adopts 11th package of economic and individual sanctions. *Council of the European Union*. 23.06.2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/23/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-11th-package-of-economic-and-individual-sanctions/> (дата звернення: 28.04.2025).
9. Regulation (EU) 2023/1214 of the European Council. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1214> (дата звернення: 28.04.2025).
10. Ольга Стефанішина обговорила з європейськими партнерами продовження санкційного тиску на РФ. *Право.UA*. URL: <https://pravo.ua/olha-stefanishyna-obhovoryla-z-ievropeiskymu-partneramu-prodovzhennia-sanktsiinoho-tysku-na-rf/> (дата звернення: 28.04.2025).
11. Спільні безпекові зобов'язання між Україною та Європейським Союзом. *Президент України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilni-bezpekovi-zoboviazannya-mizh-ukrayinoyu-ta-yevropejsk-91801> (дата звернення: 28.04.2025).
12. Copenhagen criteria for accession. EUR-Lex. *European Union*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen (дата звернення: 28.04.2025).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення санкційної політики: проект Закону від 14 січня 2025 р. № 12406 / Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/55621> (дата звернення: 28.04.2025).
14. Кримінальна відповідальність за обхід санкцій: зареєстровано президентський законопроект. *Liga 360*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/233326_kriminalna-vdpovdalnst-za-obkhd-sanktsy-zarestrovano-prezidentskiy-zakonoprokt (дата звернення: 28.04.2025).